

ORIXE JAUNARI

J. San Martin

Lenbizi, eskertu bearrean natzazu *Karmel* aldizkarian nere *Zirikadak* izeneko liburuari egin diozun abegi onagaitik. Bera idatzi nuanen ez nuan asko espero orren txalogarria izan bear zanik.

Zurean, zeban, zetsan, eta abarri buruz, z'kin erabiltze orren berri-rik etzenuala diozu. Ba bai. Eibar'en erabiltzen dugu. Obeto esan, z'kin eta c'gabe, bietara erabiltzen dugu. Ondo dakizun lez, Bizkai'ko eban, eutsan, eustan, eta abar dituzu. Biak nastatzen ditugulako oso arrisgokua deritxot erregla bat jar-zea, baiña eibartar zarrak berek, oraindik ugaritsuago erabiltzen du-te, ta baita ba-dirudi bereiziago ere. Aditz-joko ber-bera, i'kan: juen, je-stan eta jestan erabiltzen da; be-raz, Bizkai'ko: iuen, ieutsan eta

ieustan dituzu; i, jfra biurturik; ian, jan; iarri, jarri; io, jo, ta abar bezela. Eta, jakiña, zu'kan erabiltzeko, esan diteke, aoak eta entzumenak z ori eskatzen digula. Gipuzkoa'ko: zuen, zion eta zidan'en antzera. Era ori zarra dan edo geroztik sartua, ezingo nizuke esan, oso gaitza dalako igartzen kiputx aditzetik sartu zaigun z, edo bizkaitarretik z arabe erabiltzeko oitura. Dana dala, biak nastatzen ditugu ta, eibartarron jokera zintzoago erabiltzearren, bietara ipiñi nituan.

Beste norbaitek esan du, bere aburuan, iñoiz ez darabildala eibartar-eibartarra; baiña orrek ezta garrantzirik erbesteko baten agoan. Orregaitik, umore onez esango nioke, eibartar gurasoengandik Eibar'en jaio izan ba-litz eta bere aurtza-

roan Eibar'ko kaleetan «Txingor-gañian», «Txirikilletan» eta «Tarrua-joten» jolastu, etzuala olakorik esango.

Egia esan, nik ama bizkaitarra dut, Abadiño'koa, baiña neskato bat zalarik Eibar'era etorria. Or aipatu-takoetatik, iñoiz, «ebien» edo bakarrik aditu izan diot; gañerakoan eibartar, z ta guzti. Aitaren aldetik berriz, abizena bera ere, ta ez arritu, Eibar'ko San Martin baseritik datorrena dut. Ta Mancha'tik etorriko ba-litz ere, neri bost ajola. Ez dut nai aitonon semen titulu billa ibiltzerik, neu zer naizen eta zelakoa naizen munduaren aurrean da bakar-bakarrik ajola zaidana. Nere gurasoen gurasoak ere —belaunaldiak galdu arte— eibartarrak zira-la agirian ipiñi bear au, bertako euskalki jatorra dedala agertzeko baño ezta. Etxcko ta kaleko sasieskolan ikasia. Beste eibartarrekin ditudan aldiak, zarrak gazteengandik dituen aldiak besterik ezin ditezke izan. Eta zarragoa izan ba-nintz, nere izkera oraiudik jatorragoa izango zan noski. Ortan ez dut dudarik.

Liburu ortan, mordollokeriak, erriak erabiltzen dituan baño urriago jartzetik kanpora —itzaurrea izan ezik—, itz bat bakarrik erabiltzen dut Eibar'en esaten ezтана, naiz ta guziok ezagutu: «galdetu» da itz ori. Ta berori ere, ainbeste aldiz «preguntau» ipintzeakin eibartarrak eurak ez naskatzeko. Tarteka, Plazentzia'ko esaera batzuek sartzten ditut eta or euki nezake okei>

txoren bat edo beste. Baiña or ere plazentziar adiskideak ez didate utsik arkitu, plazentziarra eztanak baizik.

Ederki giñake eibartarrok eibartar ez ba-geneki. Zuk ongi igarri didazun bezela, Eibar'tik kanporakoan izaten ditut nik izerdiak. Izan ere, naiago nuke gañerako euskera zure laurdenaren erdi ba-neki.

Ditudan utsekin, z ta s iñoiz natsatetik aparte —cmen ez bai ditugu bear dan bezela bereizten—, eibartar batzuek bakarrik konturatu dira. Garrantzi gutxikoak diranez, ez nijoia jaramonik egitera. Iñoizko denboran berriz argitaratu bearrik ba-litz, ordurako zuzenduko nituz>ke.

Berriz, zuk apaitzen duzun «Eta nola...» ori baldin ba-dut utsik aundiena, emen esango gendukean bezela: «Lotsari barik urlen neike kalera» (Naiz ta plaentxiatar zelebre batentzat, *lotsarik ez eta lotsagabe'n* bereizkuntzarik ez izan). Eibar'en, «Eta nola...» ta batez ere «Eta zelan...», biak erabiltzen ditugu. Ugarritsu gañera.

Ain zuzen ere, neretzat ain atsegingarri (atsegingarri, ez laudoriz etorrelako bakarrik, zuk nere liburutxo kaskarra aintzakotzat artu bearra bera ere gutxi eztalako baizik) izan dan aburu ori ekarren *Karmel* jaso nuanean, Joanes Etxeberri'n *Gomendiozco carta* irakurtzen niarduan eta uste gabe onekin arkitu nintzan: «*Eta rmla orduan Jerusalemen baidren hambat gen-*

daqui diferent...y> Ortik oartu nintzan eibartarrona bakarrik etzala —saratar sendagilleak Eibar'en ikasi ez ba-zuan beintzat—. Ori ikusirik, bere lanak obeki aztertzen asi nintzan, ela amaika zatitan egin zuan *Escuararen, hatsupenac* liburuan, bost atal edo kapitulu «Eta nola...»-kin asten zituala konturatu nintzan. Beraz, ezta uts aundia gurea, orain berreun urteko euskaldunak orrela erabiltzen bai-zuten.

Ez dakit nor izango dan zurean aipatzen duzun «Eta nola...» ez-ize-nez jarri dioten gipuzkoar euskaltzain gazte ori, beintzat, ni ez nau berak kulsapetu; seguru nago. Berak, kutsu ori, Etxeberri'gandik ja[^]so ba-du, ez dut uste ain oker dabilenik. Ta «Eta nola...» dalako orrek, iñori jaramonik egiteke, kontzientzia nasaiz lo egiten jarraitu dedilla.

Uste dut, orain argitxoago gelditzen dala aditzen aurreko z ori eta «Eta nola...»-ri buruzkoa. Beintzat, neuk dakidan apurtxoaren barruan, orretara alegindu naiz.

Gauza auek, nik dakidan plaenxtiatar bati jakiñeraziko ba-nizkio, azkar esango luke: «Emen ikusita dagok, euseria ondo ikasteko be

obe dala Salamanca'ra juatia, bestelan barre eingo jeskuek». Izan ere, Plaentxia inguruan aoa irikiko bada, obe da guardasolakakin ibilli.

Zuen iritzieri eskerrak, besteren lepotik zenlztatu naizelakoan nago: beti du zarrak zer irakatsi, eta gazteak zer ikasi. Eta oraindik agintzen dizuet urrengokoa ere Eibar'ko euskalkian egingo dedala. Liburu erdientzako aña ipuin bilduak ditut, eta berria laster txamar izango dalakotzat nago.

Berriz ere eskerrikasko, Orixe jauna.

OARRA.—Karta iriki au idatzi ondoren, uste gabeen, Orixe jauna ezagutzeko bide bat izan dut. Une batean alkarrekin mintzatu giñan ta idazki onen azalpentxo bat egin nion. Solasean ari giñelarik, aditzen eman zidan, *zeben* aditza, Iztueta'n *Guipuzcoaco provinciaren condaira edo historiai* (1847) liburu zarrean arkitu duala. Eta, «Eta Nola...» ez-izena jarri dioten euskaltzain gaztea ez omen da gipuzkoarra, emen Gipuzkoan orrela deitzen diotena baizik.